

ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ

ULUSLARARASI İSLAMİ FİNANS VE KATILIM BANKACILIĞI

Stratejik Değeri ve **ASBÜ** Girişimi

ASBÜ ÇALIŞMALARI - 1

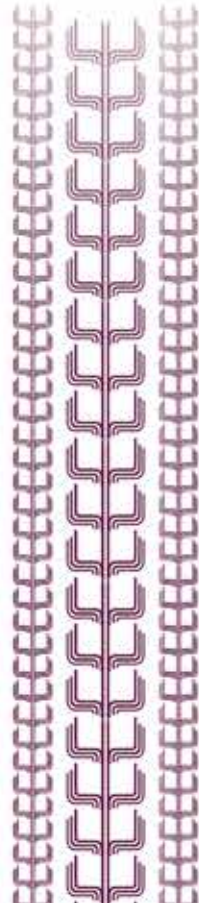
ANKARA 2017

ASBÜ ÇALIŞMALARI 1 : ULUSLARARIS İSLAMİ FİNANS VE KATILIM BANKACILIĞI

ASBÜ

www.asbu.edu.tr
Hükümet Meydanı No:2 Ulus/ANKARA
Tel: 0 312 596 44 44

ANKARA SOSYAL BİLİMLER ÜNİVERSİTESİ

ULUSLARARASI İSLAMİ FİNANS VE KATILIM BANKACILIĞI

Stratejik Değeri ve **ASBÜ** Girişimi

ANKARA 2017

Yönetici Özeti

Dünya ekonomisinde yaşanan sistemik krizlere ilişkin tartışmalarda ağırlıklı olarak krizlerin finansal sektör ile reel sektör arasındaki bağın kopmasından kaynaklandığı vurgulanarak bu bağın yeniden tesis edilmesine yönelik arayışlara başlanmıştır; bu bağlamda İslami finansman yöntemleri küresel düzeyde dikkate değer bir alternatif olarak ön plana çıkmıştır. Faizsiz finans veya etik finans olarak da nitelendirilen İslami finans, varlığa dayanan ve risk paylaşımını esas alan yapısıyla gerek sistematik risklerin azaltılması gerekse finansal sektör ile reel ekonomi arasındaki güçlü bir bağ kurulabilmesi açısından kayda değer çözümler sunmaktadır.

Dünyada İslami kurallar esas alınarak oluşturulmuş finansal varlıkların toplam miktarı, 1990 yılında 150 milyar ABD doları seviyesinde iken 2013 yılında 2 trilyon ABD dolarını aşmıştır. Ancak tüm dünya genelinde özellikle Müslüman nüfusun ağırlıklı olduğu ülkelerde İslami finansın potansiyeli çok daha yüksektir. Bu potansiyel henüz yeterli düzeyde değerlendirilememektedir.

İslami finans alanında merkez konuma gelme arzusu sadece Müslüman ülkelerin değil, İngiltere, Lüksemburg gibi Batılı ülkelerin de hedefleri arasında yer almaktadır. Örneğin İngiltere ülkedeki İslami finans sektörünün gelişmesini sağlamak ve sektörün önündeki engelleri tespit etmek için 2001 yılında Merkez Bankası bünyesinde bir çalışma grubu, 2011 yılında da İslami finansın gelişimini koordine etmek ve desteklemek üzere "İslami Finans Sekreteryası" kurmuştur. 2014 yılında 200 milyon sterlin tutarındaki ilk sukuk ihracını

gerçekleştirmiştir. Dolayısıyla, İslami finansla ilgi ve yönelim ve bu alanda rekabet sadece Müslüman ülkeler arasında değil küresel düzeyde önem arz etmektedir.

Küresel düzeydeki ilgiye ve sektördeki yükselişe rağmen, İslami finans alanında yapılan bilimsel araştırmalar ve uygulamadaki sorunlar için önerilen çözümler çok yetersizdir. Halihazırda var olan sistem, model ve uygulamalara ilişkin bile çok sayıda sorun ve muğlaklık bulunmaktadır. Bu açıdan hem özgün sistem, model ve uygulamaların geliştirilebilmesi hem de mevcut sistem, model ve uygulamaların İslami ilke ve prensiplere uygunluğunun açıklığa kavuşturulması açısından atılması gereken çok adım bulunmaktadır. Bu doğrultuda, Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi iktisat, işletme, hukuk, sosyoloji ve din bilimlerini kapsayan tematik bir üniversite olarak Uluslararası İslami Finans Araştırmaları Merkezi (ULIFAM) kurarak bu adımlardan birini gerçekleştirmeyi amaçlamaktadır. ASBÜ ULIFAM hem bilimsel nitelikli hem de uygulamaya ilişkin sorunların uluslararası düzeyde çözüm merkezi olmayı arzulamaktadır.

İslami finans araçlarına ve fonlarına ilişkin İlahiyat alanında akademik olarak belirgin bir birikim oluşmaya başlamış görünmekle birlikte, hem İslami kaynaklara hem de piyasa dinamiklerine hakim nitelikli akademisyen sayısı oldukça yetersizdir. Bundan dolayı piyasa mekanizması ve rekabet dinamiklerini iyi bilen ve bunları İslami perspektiften bakarak yorumlayabilecek kurum ve kişilere şiddetle ihtiyaç duyulmaktadır.

Özellikle, uzun dönemde hem rekabet dinamiklerini ve İslami kaynakları öğrenerek bu alanda çalışabilecek akademisyenlerin ve hem de bu işi meslek olarak seçecek kişilerin yetiştirilmesi gerekmektedir. Bu durum, ülkemizin küresel ortamda yeni açılımlar yakalayabilmesi açısından son derece elzemdir. Bundan dolayı, ASBÜ ULİFAM olarak, mevcut programlardan farklı bir şekilde disiplinlerarası programlara ve araştırmalara odaklanılacaktır.

Nitelikli ve özgün akademik çalışmalar kadar, uygulamaya yönelik spesifik sorunların ele alınarak çözüm önerilerinin sunulduğu raporlara da ihtiyaç bulunmaktadır. Bu tür çalışmaların yapılabileceği ortamların oluşturulması gerekmektedir. Bu doğrultuda, ASBÜ ULİFAM öncülüğünde uygulamadaki sorunların tespit ve çözümüne ilişkin raporlar hazırlanacaktır.

Türkiye’de İslami finans sektörünün yapılanma çalışmaları henüz başlangıç aşamasındadır. Bu yapılanmanın etkili ve doğru bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için özgün tartışmaların yapılabileceği platformlara ihtiyaç bulunmaktadır. ASBÜ ULİFAM İslami finans alanında özgün tartışmaların yapıldığı, seminer, çalıştay, sempozyum ve kongrelerin düzenlendiği bir platform olma rolü üstlenecektir.

Türkiye’de İslami finans konuları daha çok İlahiyat alanında tartışma konusu edilirken, sektördeki kurum ve kuruluşların istihdamlarını daha çok İİBF, SBF, İktisat ve İşletme Fakültesi mezunlarından gerçekleştirdikleri dikkat çekmektedir. Bu şekilde mevcut insan kaynağı büyük ölçüde ya finans/bankacılık tarafı güçlü, İslami bilgisi zayıf ya da İslami bilgisi güçlü, finans/bankacılık tarafı zayıf kişilerden oluşmaktadır. Bu da stratejik, taktik

ve operasyonel düzeyde bir takım sorunlara ve çelişkilere yol açabilmektedir. Bunun için hem finans/bankacılık tarafı hem de İslami bilgi tarafı güçlü insan kaynağının yetiştirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır. Bu çerçevede ASBÜ ULİFAM öncülüğünde İslami Finans okulu açılarak bu ihtiyaca cevap verilebilecektir.

İslami ilke ve prensiplere dayalı yeni ve özgün model, sistem ve teorilerin geliştirilebilmesi bu alanda çalışacak akademisyen ve uzmanların yetiştirilebilmesine bağlıdır. Ancak, İslami finans alanında yeterli entelektüel birikim ve donanımına sahip akademisyen ve uzmanların sayısı hem ülkemizde hem de uluslararası ortamda oldukça yetersiz görünmektedir. Bundan dolayı uzun soluklu akademisyen ve uzman yetiştirilmesi özgün fikir, model, sistem ve uygulamaların geliştirilebilmesi açısından oldukça önem arz etmektedir. Bu doğrultuda, ASBÜ ULİFAM bir taraftan kendi bünyesinde açmış olduğu lisans, YL ve doktora programları ile, diğer taraftan potansiyel gördüğü adaylara farklı ülkelerdeki üniversitelerde ve araştırma merkez ve enstitülerinde lisansüstü öğrenim görme fırsatı sunarak nitelikli ve donanımlı akademisyen ve uzman yetiştirilmesinde rol oynayacaktır.

ASBÜ ULİFAM’ın belirlemiş olduğu bu rol ve amaçları gerçekleştirebilmek için kamu kaynakları yeterli olmayacaktır. Araştırma yönelimli bir devlet üniversitesi olan ASBÜ hem kamu görevi hem de sosyal sorumluluk olarak üzerine düşeni yapacaktır. Ancak takdir etmek gerekir ki, bu sorumluluğun ve yükün üstesinden etkili bir şekilde gelinebilmesi kamu ve özel sektörün farklı alanlarındaki kurum ve kuruluşlarla kurulacak samimi bir işbirliği ve destekle mümkün olacaktır.

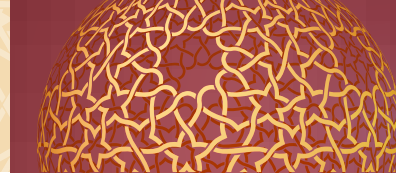
İçindekiler

3-4 | Yönetici Özeti

7-9 | Giriş

İslami Finansın Stratejik Niteliği ve Türkiye’deki Durum

10-17

Disiplinlerarası Çalışma İhtiyacı

19-23

Merkezin Faaliyet Alanları

25-29

27 | İslam Ekonomisi ve Katılım Bankacılığı Konusunda Bilimsel Araştırmalar Yapmak

27 | İslami Finans ve Katılım Bankacılığı Konusunda Eğitim Vermek

27 | Kamu Sektöründe ve Özel Sektördeki İlgili Kurum ve Kuruluşlara Danışmanlık Hizmeti Vermek

28 | Faizsiz Finans Standartları Kurulu Oluşturmak

29 | Merkezi Danışma Kurulu Kurmak

29 | İslami Endeks Merkezi Kurmak

Akademik Çalışma Alanları

31-33

34 | Sonuç

36 | Ek: Uluslararası Örnekler

“

İslami finans alanında merkez konuma gelme arzusu sadece Müslüman ülkelerin değil, İngiltere, Lüksemburg gibi Batılı ülkelerin de hedefleri arasında yer almaktadır.

”

GİRİŞ

Kalkınma tartışmalarının yoğun olarak yapıldığı 20. Yüzyılın ikinci çeyreğinde başlayan ve ikinci dünya savaşı sonrasında artarak gündeme gelen İslam ekonomisi ve İslami finansman yöntemleri 21. Yüzyılın başında yaşanan küresel finansal kriz sonrasında görünür bir şekilde akademi dünyasına girmiştir. Uluslararası iktisadi sistemin finans kaynaklı olması ve buna bağlı sıkça tekrar eden derin krizler, ülkeleri alternatif arayışlara yöneltmiştir. Bu arayışlarda, finansal sektör ile reel ekonomi ilişkisinin yeniden kurulmasına duyulan ihtiyaç ön plana çıkmıştır. Özellikle, 2008 küresel krizinin bankacılık ve finans sisteminin çöküşüne neden olması, bu ihtiyacı belirgin hale getirirken, İslam bankacılığı ve finansı araştırma merkezleri ve akademik programların sistemik krizlerin önlenmesinde bir araç olabileceği fikri daha çok kabul görmeye başlamıştır. Bu minvalde, faizsiz finans veya etik finans olarak da nitelendirilen İslamî finans, varlığa dayanan ve risk paylaşımını esas alan yapıyla gerek sistemik risklerin azaltılması, gerekse finans ile reel ekonomi arasındaki bağın tesis edilebilmesi açısından kayda değer bir alternatif sunmaktadır.

İslamî finans, bir varlığa bağlı olarak ihraç edilmesi şart olan finansal araçları, faizi, aşırı belirsizliği, kumarı yasaklayan, dürüstlüğü,

şeffaflığı ve risk paylaşımını teşvik eden ilkeleri, gelirin yeniden dağıtılmasını sağlayan kurumları ile finansal sistemdeki risklerin azaltılmasına ve ekonomik gelişime büyük katkılar sağlayabilir. İslami finansa ilişkin vurgulanması gereken en önemli özellik, finansal bir faaliyet olmaktan çok ticari bir faaliyet olmasıdır.

İslamî finans, bir varlığa bağlı olarak ihraç edilmesi şart olan finansal araçları, faizi, aşırı belirsizliği, kumarı yasaklayan, dürüstlüğü, şeffaflığı ve risk paylaşımını teşvik eden ilkeleri, gelirin yeniden dağıtılmasını sağlayan kurumları ile finansal sistemdeki risklerin azaltılmasına ve ekonomik gelişime büyük katkılar sağlayabilir.

Katılım bankacılığı, faizsizlik prensiplerine göre çalışan, bu prensiplere uygun her türlü bankacılık faaliyetlerini gerçekleştiren, kar ve zarara katılma esasına göre fon toplayıp, ticaret, ortaklık ve finansal kiralama yöntemleriyle fon kullandıran bir bankacılık modelidir. Özellikle, İslam dinindeki faiz hassasiyeti ve iş ahlakı konusundaki ilkeleri nedeniyle bu model ekonomiye kazandırılmamış atıl fonların reel ekonomiye kazandırılmasına imkan tanımaktadır. Katılım bankacılığı, dünyada son 50 yıldır Türkiye’de ise son 30 yıldır faaliyet göstermektedir.

Ortadoğu ve Asya'nın önemli bir kısmında 1980'li yıllarda popüler bir kavram olan İslami Finans, son 10 yıllık zaman diliminde hızla Avrupa ve Amerika'da da yayılarak tanınırlığını arttırmıştır (SERPAM 2013:2). Dünyada İslamî kurallar esas alınarak oluşturulmuş finansal varlıkların toplam miktarı, 1990 yılında 150 milyar ABD doları seviyesinde iken, 2013 yılında 2 trilyon ABD dolarını aşmıştır. İslami kurallara uygun finansal işlemler yılda yaklaşık olarak %15-20 oranında büyümektedir. Bugün itibarıyla işlem hacmi 2 trilyon doları geçmiş durumdadır.

Ancak, tüm dünya genelinde, özellikle Müslüman nüfusun ağırlıklı olduğu ülkelerde, çok daha yüksek potansiyel bulunmakta ve henüz yeterince değerlendirilememektedir. Başka bir ifadeyle, İslamî kurallar esas alınarak oluşturulmuş finansal varlıklar, hâlihazırda gerçek potansiyelinin çok altındadır.

İslami finans alanında merkez konuma gelme arzusu sadece Müslüman ülkelerin değil, İngiltere, Lüksemburg gibi Batılı ülkelerin de hedefleri arasında yer almaktadır. Örneğin, İngiltere 2001 yılında Merkez Bankası bünyesinde ülkedeki İslami finans sektörünün gelişmesini sağlamak ve sektörün önündeki engelleri tespit etmek için bir çalışma grubu, 2011 yılında da İslami finansın gelişimini koordine etmek ve desteklemek üzere "İslami Finans Sekreteryası" nı kurmuştur. 2014 yılında ise 200 milyon sterlin tutarındaki ilk sukuk ihracını gerçekleştirmiştir. Müslüman nüfusun azınlıkta olduğu Batılı bir ülke olan İngiltere'nin uzun soluklu bir şekilde attığı adımlara bakıldığında, Türkiye'nin konuya ilişkin süreçleri daha hızlı bir şekilde yürütmesi gerekmektedir.

İslami finans ve katılım bankacılığın gelişimi, Müslüman ülkeler ile batı üniversitelerindeki gelişimi farklı motivasyonlarla ortaya çıkarmaktadır.

Müslüman havzada dini kaygılarla, özellikle faizin caiz görülmemesiyle, alternatif arayışlara yöneliş olmuşken, başta İngiltere olmak üzere Batı havzasında ise oluşan bir piyasada pay sahibi olma arayışı gibi tamamen pragmatik bir yaklaşımla bu yönelişin ortaya çıktığı söylenebilir.

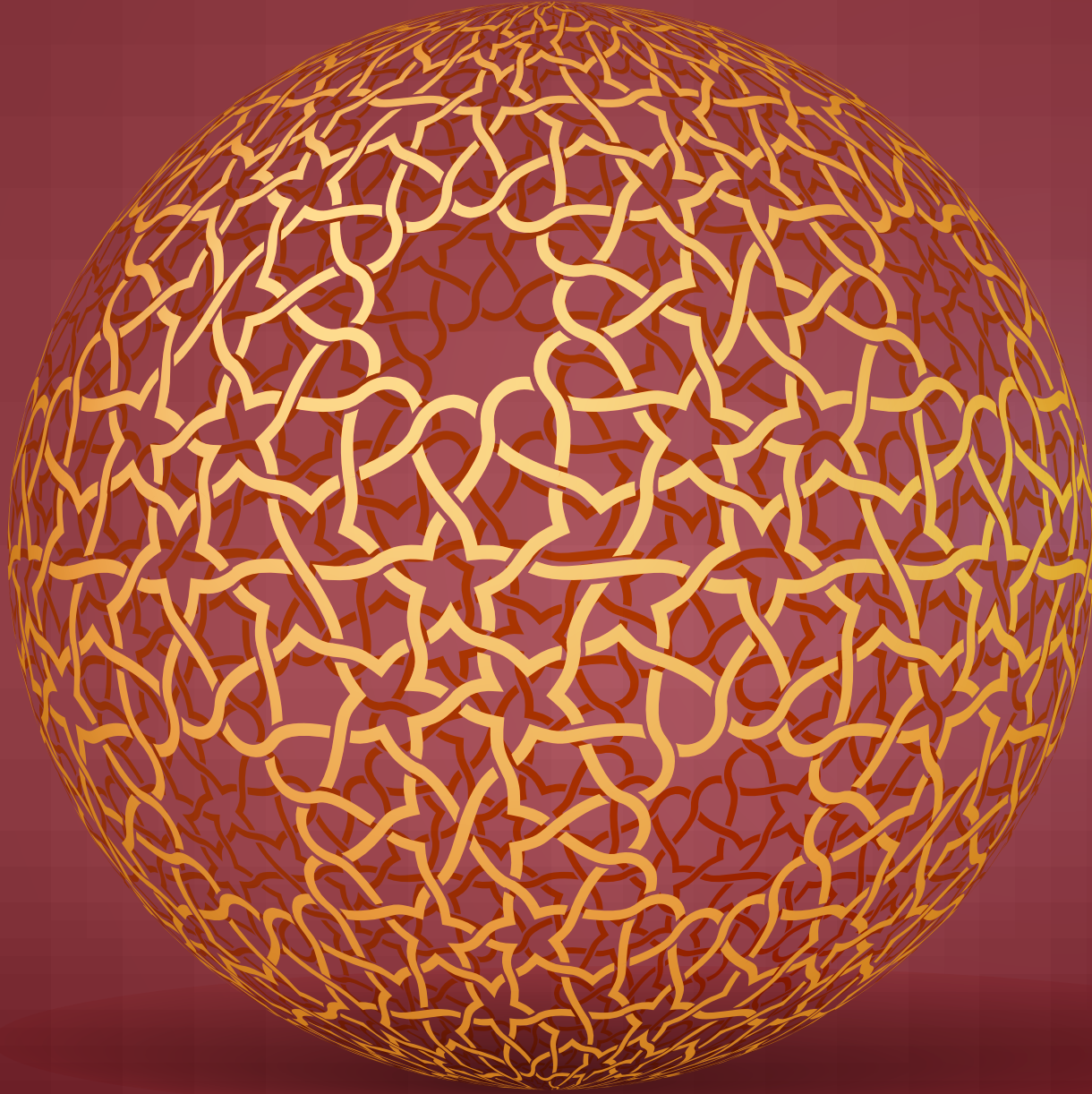
Yaşanan finansal krizler, bilim insanlarını, bir alternatif olarak sunulan İslam Ekonomisi ve Finansının Batı'nın finansal sistemi ve kültürel çoğulculuğuna katkıda bulunup bulunamayacağına ilişkin konulara ilgi duymaya yöneltmiştir. Bu yönelimle yapılan araştırmalarda İslam ekonomisi ve finansına ilişkin önerilerin, batı seküler toplumuna katkıda bulunup bulunmayacağı incelenmektedir. Bu araştırmaların çoğunda "İslami finans mühendisliği" üzerinde durulmaktadır.

Gelişmiş finans piyasalarına sahip Batı ülkeleri ile Müslüman ülkelerdeki motivasyon farklı olsa da sektördeki yükseliş, bilimsel araştırmaları zorunlu hale getirmektedir. Alternatif bir finansman yöntemi olarak ortaya çıkan İslami finans ve katılım bankacılığı ciddi bilimsel araştırmalara konu olacak niteliktedir. İslami finans ve katılım bankacılığı araştırmalarının mevcut sistem içerisinde henüz başlangıç düzeyinde olduğu söylenebilir. Önemli düzeyde bir büyüklüğe ulaşan sektörde, sistemin işleyişine ilişkin modellemeler, risk unsurları, geleneksel bankacılıkla rekabeti zorlayan finansal araçlar ve uluslararası finansal işleyiş içerisindeki işlevi konularında ciddi bilimsel araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Halen bireysel düzeyde kalan araştırmaların bir araştırma merkezi çatısı altında ve uluslararası işbirliği ve katılımı ile sürdürülmesi önem kazanmaktadır.

“Faizsiz finans veya etik finans olarak da nitelendirilebilecek olan İslamî finans, varlığa dayanan ve risk paylaşımını esas alan yapısıyla gerek sistematik risklerin azaltılması gerekse finans ile reel ekonomi arasındaki bağı tesis edilebilmesi açısından kayda değer bir alternatif sunmaktadır.”

İslami Finansın Stratejik Niteliği ve Türkiye'deki Durum

Faizsiz finansın bugünkü modern şekliyle alternatif bir finans sektörü haline gelme süreci dünyada 1960'lı ve ülkemizde ise 1980'li yılların ikinci yarısında başlamıştır. Sektör günümüze kadar olan dönemde istikrarlı bir büyüme göstererek ve toplam aktiflerini sürekli olarak arttırmıştır. Teknolojik gelişmelere bağlı olarak küreselleşmenin hızlandığı son 20 yıllık dönemde ise faizsiz finans sektörü dünyada büyük bir atılım göstererek konvansiyonel finans sektörünün oldukça ötesinde bir performans sergilemiştir.

2017 tarihli Küresel İslami Finans Raporuna göre 2016 yılı sonu itibarıyla sektörün hacmi 2.293 trilyon ABD Dolarıdır. Bir önceki yıl ile karşılaştırıldığında sektörün sadece 2015 yılında 150.01 milyar ABD Doları genişlediği görülmektedir. İslami finans endüstrisinin yıllık %10 civarında büyüdüğü tahmin edilmektedir. Tahmin edilen bu büyüme hızını, aşağıdaki hususlar da desteklemektedir:

- Müslüman nüfus küresel olarak sürekli artış göstermektedir.
- İslami finans konusundaki farkındalık artmaktadır.
- İslam ülkelerinde kişi başına düşen yıllık gelir yükselme eğilimindedir.

İslami finans bankalarının varlıklarının küresel olarak sektörel dağılımları incelendiğinde, bu bankaların %75'inin varlıklarını, kendi finansal varlıkları yani öz kaynakları oluşturmaktadır. Bunu % 15 ile faizsiz bono, %4 ile sermayeye çevrilmiş yatırım izlemektedir (Bkz. Tablo 1). 2016 yılı verilerine göre, küresel İslami Bankacılık sektörünün potansiyel iş hacmi 7.806 trilyon ABD Doları olarak hesaplanmıştır, ancak daha önce de vurgulandığı gibi bu sektörün aynı yıl için gerçek iş hacmi 2.293 trilyon ABD Dolarıdır. Bu da arz ve talep arasındaki dengesizliğe işaret etmektedir.

Tablo 1: Sektörlere göre İslami finansal varlıkların dağılımı

Sektörler	Sektörel pay (%)
İslami banka finansal varlıkları	75
Sukuk (faizsiz bono)	15
Sermayeye çevrilmiş yatırım	4
Takful (katılım sigortası, İslami sigorta)	1
Mikro-finans	1
Diğer	4

Bu dengesizliğin başlıca nedenleri arasında, İslami bankacılığın geçmişte ivme kazandığı Libya, Tunus ve Mısır gibi ülkelerin Arap Baharının etkisiyle bu ivmelerini kaybetmeleri, Ortadoğuda yaşanan politik çatışmalar ve özellikle Suriye ve Irak'ı derinden etkileyen DEAŞ faktörü, İslami Bankacılığın gelişmesinin petrol fiyatlarına bağlı olması, İslami Finans sektörünün varlıklarının %80'inin ekonomilerinin petrol üretimine bağlı 10 ülkede yoğunlaşması ve İslami bankaların İslam ülkeleri dışında fazla etkin olamamaları sayılabilir.

İslami finansın önemli bir özelliği, bu araçlarla yapılan yatırımların belirsizlik ve spekülasyon ortamından uzak durabilmesidir. Sektörün yüksek risk içeren faaliyetlerden uzak durması ekonomik dalgalanmalara karşı bu sektörü güvenli kılmaktadır. Nitekim finansal dalgalanmalar tarihsel süreç içerisinde incelendiğinde İslami bankaların ekonomik kriz dönemlerindeki performanslarının geleneksel bankalar ile karşılaştırıldığında daha iyi olduğu görülmektedir. İslami bankalar ekonomik krizler karşısında daha dayanıklı bir yapı sergilemektedirler.

İran ve Irak üzerindeki ekonomik ambargonun kalkmaya başlamasının bu sektörde bir canlanmayı da beraberinde getirdiği gözlenmektedir. Demografik olarak İslami bankacılık finans sektörüne olan küresel talep incelendiğinde dünyadaki yaklaşık 2.038 milyar Müslüman nüfusun banka kullanma oranının, yaklaşık %20 olduğu görülmektedir. Bu da İslam ülkelerindeki İslami bankaların müşteri havuzu potansiyelinin 400 milyon civarında olduğunu göstermektedir. Küresel olarak İslami finans varlıklarının 2.293 trilyon ABD Doları olduğundan hareketle İslam ülkelerinde kişi başına düşen İslami banka varlıklarının 5,732 ABD Doları olduğu belirtilebilir.

Faizsiz finansın küresel düzeyde en yüksek büyüme kaydedecek sektörlerden birisi olacağı beklentisinden hareketle bugün birçok ülke, faizsiz finansa yönelik stratejik kararlar almakta ve bu kararları titizlikle uygulamaktadırlar.

Halen aktif büyüklüğü açısından 7inci sırada olan Türkiye'nin sahip olduğu potansiyeli henüz yeterince değerlendiremediği de bir gerçektir.

Tablo 2: İslami Bankacılık finansal varlıklarının ülkelere göre dağılımı (2016, USD milyar)

Ülkeler	2016 toplam varlık	2016 formel varlık	2016 informal varlık	2007-2016 arası ortalama büyüme
İran	560	542	18	12.70
Suudi Arabistan	401	333	68	20.95
Malezya	335	289	46	20.89
Birleşik Arap Emirlikleri	197	167	30	18.58
Küveyt	121	99	16	8.12
Bahreyn	43	35	8	7.49
Katar	130	123	7	28.11
Türkiye	81	73	8	24.41
İngiltere	61	41	20	13.47
Endonezya	66	66	0	56.06
Bangladeş	31	21	10	20.00
Mısır	31	19	12	20.39
Sudan	24	18	6	18.68
Pakistan	23	19	4	17.55
Ürdün	19	15	4	27.98
Irak	25	9	16	24.44
Brunei Darussalam	21	5	6	25.48
Suriye	4	3	1	43.57
Diğer Ülkeler	120	61	59	49.25
Toplam	2,293	1,948	339	17.82

İslami finans bankacılığı konusunda yaklaşık 40 ülke etkin durumdadır. Bu ülkelerin başında İran, Suudi Arabistan ve Malezya gelmektedir (detaylar için bakınız Tablo 2). 2016, İslami finans ülke indeksine (IFCI) göre Malezya sıralamada 79.25 toplam skor ile en üstte yer almaktadır. Malezya bu skorla 2015 yılında en üst sırada bulunan İran'ı geçmiştir. Ancak bu sıralamadaki ilk 5 ülke değişmemiştir. Bu ülkeler arasında Malezya, İran ve Birleşik Arap Emirlikleri skorlarında iyileşme gösterirken Suudi Arabistan ve Küveyt'in skorlarında bir düşüş gözlenmiştir. 2017 tarihli Küresel İslami Finans Raporu, İslami finans ülke indeksi verilerinden hareketle, İslami Finans sektörünün ilerleme alanının ülke nüfusunun çoğunluğunu Müslümanların oluşturduğu ülkeler olduğunu vurgulamaktadır. Batılı danışmanların görüşlerinin aksine bu

sisteme olan talebin İslam ülkelerinden gelmesi ve bu ülkelerde sektörün tam potansiyeline ulaşamaması gibi ana nedenlerden dolayı, İslami finans bankalarının İslam ülkelerine daha fazla odaklanması gerektiğini vurgulamaktadır.

Uluslararası kurum ve kuruluşların tahmin ve değerlendirmelerine göre faizsiz finans sektörünün istikrarlı büyüme seyrini sürdürmesi beklenmektedir.

Faizsiz finansın küresel düzeyde en yüksek büyüme kaydedecek sektörlerden birisi olacağı beklentisinden hareketle bugün birçok ülke, faizsiz finansa yönelik stratejik kararlar almakta ve bu kararları bir süredir titizlikle uygulamaktadırlar.

Büyümeye katkı sağlayacak ülkeler arasında ön sıralarda gösterilen ülkemizin bu süreçte bölgesel bir merkez haline geleceği muhtelif kaynaklarda dile getirilmektedir. Jeopolitik konumu, sosyolojik ve demografik yapısı, faizsiz finans alanındaki geçmişi, bu alana yönelik güçlü siyasi ve bürokratik desteği, küresel finans krizi sonrası artan itibarı, sağlam bankacılık sistemi ve son dönemde elde ettiği öncü ülke imajı, faizsiz finans alanında ülkemize yönelik olumlu beklentileri artırmaktadır.

Ancak gelinen noktada halen aktif büyüklüğü açısından 7inci sırada olan Türkiye'nin sahip olduğu potansiyeli henüz yeterince değerlendiremediği de bir gerçektir. Bu durum ülkemiz nezdindeki politika yapıcılar ve sektör temsilcilerince dikkate alınmış ve faizsiz finansın geliştirilmesi hâlihazırda Türkiye'nin en üst seviyedeki öncelikleri arasına girmiştir.

Günümüzde İslami finans sadece Türkiye için değil diğer Müslüman ve gayrimüslim ülkeler için de stratejik bir alan olarak görülmektedir. Yeni kurumlar kurulmakta, iş birlikleri ve insan kaynağına yatırımlar yapılmaktadır. Bu nedenle hem yurt içinde sektörün istenilen hedeflere ulaşabilmesi hem de Türkiye'nin dünya İslami finans piyasalarından aldığı payı artırabilmesi için atılması gereken adımlar bulunmaktadır.

“Türkiye'nin dünyada 70 milyar dolara ulaşan sukuk piyasasından % 8-10 pay alması beklenirken, Malezya %60'ından fazlasını gerçekleştirmektedir.”

2012 yılında gerçekleşen ilk sukuk ihracı bu durumun kayda değer bir yansıması olmuştur. İlk defa uluslararası İslami finans alanında kullanılan bir enstrüman devlet tarafından tercih edilmiştir. Sonrasında ise özellikle 2014 yılından itibaren İslami finans hükümet tarafından stratejik bir sektör olarak görülmüştür. Bu durumun arkasında sadece hükümetin dünya görüşüne İslami finansın daha yakın olması değil pragmatist sebepler de bulunmaktadır. 2008 küresel finans krizi alternatif finansman kaynaklarına yönelik ilgiyi artırmıştır. İslami finans da bu alanlardan biridir.

İslami finansın stratejik bir sektör olarak görüldüğünü ortaya koymasından 2015 yılının başlarında BDDK bünyesinde katılım bankacılığı ile ilgili faaliyetlerin daha etkin, hızlı yürütülmesi ve katılım bankacılığının geliştirilmesi için “Uygulama Daire Başkanlığı” adı altında yeni bir birim kurulmuştur. Ayrıca katılım bankacılığının sistemin önemli bir bileşeni olduğunu gösteren diğer bir gelişme, şu an ekonomi alanındaki en önemli kurumların (TCMB, BDDK ve Hazine) başında katılım bankacılığı tecrübesine sahip kişilerin bulunmasıdır. Ülkemizde tarihi geçmişi neredeyse elli yıla varan İslami finans sistemleri ile ilgili girişimlerin istenilen düzeye ulaştığını iddia etmek mümkün değildir.

Finansal kaynaklar açısından beklentileri karşılayacak kadar birikim olmasına rağmen değişik nedenlerle bu konuda bizimle aynı dönemlerde sürece dahil olan ülkeler düzeyine çıkamadığımız sayısal verilerde de kolayca fark edilmektedir. Geldiğimiz aşamada bu konuda önemli bir potansiyel olduğunu fark eden Üniversitemiz, öncelikle problem alanları tespit etmiş, ardından muhtemel çalışma alanlarını ortaya koymuştur.

Gerek sosyal bir sorumluluk, gerekse bir kamu görevi olarak Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi'nde "Katılım Bankacılığı ve Uluslararası Finans Araştırmaları Merkezi"nin kurulması hedeflenmektedir. Bu sürecin bilimsel bir zeminde ve kurumsal bir kimlikte sürdürülmesi için disiplinlerarası bir akademik perspektife ihtiyaç olduğu yadsınamaz bir gerçek olduğu fark edilmektedir.

Ağustos 2016'da kurulan Türkiye Varlık Fonu'nun (TVF) kuruluş gerekçeleri arasında "İslami finansman varlıklarının yaygınlaştırılması" da yer almaktadır.

TVF ile hem Türkiye'de yapılacak olan altyapı projelerinde sukuk ihracı tercih edilerek İslami finansın hacmi büyütülebilir hem de Körfez ülkelerinden İslami fonlara yatırım yapmak isteyen bireysel ve kurumsal yatırımcılar için bir alternatif oluşturulabilir. Ayrıca faizsiz borçlanma yöntemi tercih edilerek faiz külfeti de ortadan kalkmış olacaktır. TVF ile ihracın dışında diğer ülkelerdeki ihraçlara yatırım da tercih edilerek bu fon ile Türkiye'de İslami fonun büyüklüğünde artış sağlanabilir. Yukarıda da vurgulandığı gibi Türk finans yapısı içerisinde bankacılık sektörü ile karşılaştırıldığında katılım bankacılığı daha kısa bir geçmişe sahiptir. Katılım bankacılığı 1985 yılında yılında Kuveyt Türk ve Albaraka Türk katılım bankalarının kurulmasıyla ülkemizde gelişmeye başlamıştır. 1990 yılında İslami Finans Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu; 2002 yılında kurulan İslam Finansal Hizmetler Kurulu gibi

düzenleyici ve denetleyici kuruluşlarbu sektör için belirli standartlar getirmenin yanında sektörel büyüme ve gelişme için bir zemin oluşturmuştur.

2017 yılı itibariyle Türkiye de ikisi kamu (Ziraat Katılım Bankası; Vakıf Katılım bankası) ve dördü de özel olmak üzere (Kuveyt Türk Katılım Bankası; Albaraka Türk Katılım Bankası; Türkiye Finans Katılım Bankası ve TMSF bünyesinde bulunan bir banka ile beraber toplam altı adet katılım bankası bulunmaktadır.

2014 yılı Türkiye'de Katılım Bankacılığı raporuna göre 2000'li yılların başında katılım bankacılığı bankacılık aktiflerinin sadece %2'sine ulaşırken, 2004 yılında bu oran 4,3 ve 2013 yılında ise %6.1'e ulaşmıştır. Her ne kadar bu oranlar düşük gözükse de 2005-2013 yılların arasında Türkiye'de katılım bankalarının aktif büyüklüğünde mevduat bankalarına göre daha yüksek bir büyüme gözlenmiştir. 2005-2013 döneminde faaliyette bulunan dört katılım bankasının toplam varlıkları yıllık ortalama %32 büyürken, aynı dönem için mevduat bankacılık sektörünün büyüme hızı %19'dur. Yukarıdaki Tablo 2'de de vurgulandığı gibi Türkiye'deki İslami Bankaların finansal varlıklarının 2016 yılı için büyüme hızı (%24.4) dünya ortalamasının üzerindedir (%17.8).

2017 yılında sektörün gerçekleştirdiği en önemli hamlelerden birisi Hazine Müsteşarlığı kira sertifikası (sukuk) ihraç olanakları konusundaki çalışmaların başlamış olmasıdır.

Genel olarak Türkiye'nin dünyada 70 milyar dolara ulaşan sukuk piyasasından % 8-10 pay alması beklenmektedir. Öte yandan Malezya dünyadaki sukuk ihracının %60'ından fazlasını gerçekleştirmektedir.

Sukukta temel kural sertifikaların fiziki varlıklara dayalı olmasıdır. 2030 yılında Türkiye'deki 11 milyon hane halkının yaklaşık olarak 30 bin dolar gelir düzeyine ulaşması beklenmektedir. Bu gelişme Türkiye'nin genç nüfusu ve katılım bankacılığı konusundaki önemli mevzuat reformlarının da desteğiyle İslami esaslara dayalı finans kurumlarının

güç kazanacağını göstermektedir. Türkiye'de İslami finansın gelişimi konusundaki rakamsal veriler bu beklentileri destekleyici niteliktedir. Bu umut verici gelişmelerin doğru bir çizgide devam edebilmesi için ciddi çalışmalara ihtiyaç bulunmaktadır. Tablo 3, Türkiye'de katılım bankacılığının bir analizini vermektedir.

Tabloda görüldüğü gibi katılım bankacılığının hakkettiği gelişmeyi sağlayabilmesi, finansal ürün geliştirerek pazar payını arttırmasına bağlıdır. Bu da sağlam bir bilimsel altyapının oluşturulması ile mümkündür.

Tablo 3. Türkiye'de katılım bankacılığının SWOT Analizi

Cüçlü Yönleri	Zayıf Yönleri
Son yıllarda güçlü aktif, kredi ve mevduat artışı	Kredi kartı alanında yetersiz Pazar payı
Faizsiz ürün ve hizmetler için müşteri talebinin artması	İnternet ve mobil bankacılığın artan fakat hala geleneksel bankaların gerisinde olan yönelim
Orta ölçekteki bankalarla arşılaştırıldığında yüksek özkaynak ve aktif karlılığın sağlanması	Geleneksel bankalar ile karşılaştırıldığında düşük likidite oranı
Orta Doğu ve Kuzey Afrika (MENA) bölgesinde güçlü muhabir banka ağına sahip olunması	Faizsiz ürünlerin yol açtığı kısıtlamalar sebebiyle geleneksel bankalar ile tüm ürünlerde rekabet edilememesi
Kıymetli maden ürünlerinde faizsiz kazanç farklılık yaratabilme olanağı	Geleneksel bankalara kıyasla daha düşük coğrafi erişim
	Geleneksel bankalar ile karşılaştırıldığında başlıca bir ürün farklılığının olmaması
Fırsatlar	Tehditler
Genç ve geniş nüfus	Ölçek ekonomisi avantajı ile lider konumundaki bankaların artan gücü
Hükümetin KOBİ'ler için özellikle Anadolu'da artan desteği	Küresel ekonomide yaşanan sorunlar
Kayıtlı ekonomiyi arttırmak amacıyla strateji ve vergi düzenlemelerinde ilerleme kaydedilmesi	Kredi büyümesine etki eden munzam karşılık oranlarında artış
MENA bölgesi ve İslam ülkeleriyle artan dış ticaret	Düşük seviyede yerel tasarruf oranı
Bankacılık sistemi konusunda artan müşteri/katılımcı farkındalığı	Yatırımcıların katılım bankacılığı ürünleri konusundaki bilgi eksikliği
Bankacılık hizmetlerinde farklılık yaratarak faizsiz geliri arttırma potansiyeli	
Banka hizmetleri (yeterince) almayan nüfus	
Doğunluğa ulaşmış ve/veya yeterince pazarlanamamış ürün ve hizmetler	

Kaynak: Türkiye Katılım Bankacılığı, 2014, s. 13.

Disiplinlerarası Çalışma İhtiyacı

Disiplinlerarası Çalışma İhtiyacı

Müslüman dünyanın iktisat konusundaki temel açmazlarından en önemlisi entelektüel altyapı sorunudur. Geleneksel fihri tartışmaları bilenler iktisat bilmemekte, iktisat bilenler de fihri bilmemektedirler. Kuşkusuz ideal olanı, bu konuda bir yargıda bulunma, çözümlenme yapma, teori üretme ya da bir pratik sorunu çözüme kavuşturma mevkiinde olan insanların hem geleneksel İslam fihri ve iktisadi tartışmaları, hem de Batı kökenli modern iktisadi bilmeleri olurdu. Oysa Arapça bilip klasik İslam'ı metinleri anlayabilecek insanların ezici bir çoğunluğu genelde modern iktisat birikiminden yoksundur.

Başka bir handikap da şudur; modern iktisat ve ekonomi konusunda iyi sayılabilecek düzeyde birikimi olan insanlar bu donanımlarını ister ülkemizin iyi üniversitelerinde olsun ister herhangi bir Batı ülkesinde ihtisas yapmış olsun iyi bir İngilizce dil düzeyine sahip olduğu halde Arapçaya vukûfiyeti basit bir düzeyde bile değildir. Bu durumun sonucu olarak bu insanlar klasik İslami kaynaklara birinci elden uzanabilecek donanımdan yoksun durumdadırlar.

Bu durum tartışmalara neden olmakta klasik fihri perspektifinden bakanlar herhangi bir alternatif üretmeden yapılan finansal işlemlere dini içerikli "haram" ifadeleri ile karşılık verirken, buna mukabil çağdaş iktisat bilimine vakıf olanlar ise "ihtiyaç" ve "zorunluluk" ile "maslahat" argümanına dayanarak neredeyse tüm işlemlere "caiz" fetvası vermektedir. Bu durum ciddi çelişkilerin ortaya çıkmasına yol açabilmektedir.

İslam bankacılığı veya katılım bankacılığı, "tekefül" denilen sigorta sistemi ya da kâr -zarar ortaklığına dayalı sistem tartışmalarının üzerinden neredeyse elli yıl geçmesine rağmen gerek Körfez ülkeleri gerekse bu işte iddialı olan Malezya kendi kendine yeterliliğe ulaştığını görmekteyiz. Ancak ülkemizde değişik nedenlerle bu alternatif arayışları gerekli gelişim immesini yakalayamamıştır.

En dramatik olanı iktisadi meselelere hâlâ ilmihal kitaplarında çözüm aranmaktadır. Son yıllarda atıl sermaye ya da yastık altı tasarrufların ekonomiye kazandırılması için bir yönelim başlamıştır. Özel sektör yanında devlet destekli finans kurumları alanda hizmet vermeye başladı. Ancak bu konuda yeterli "entelektüel" birikime sahip olunmaması dini açıdan var olan "meşruiyet" krizini tekrar gün yüzünü çıkardı. Bu konuda bir yandan İslam düşüncesine dayalı yeni sistem teorileri oluşturma çalışmaları yapmak isterken aynı zamanda bu konuda hem akademisyen yetiştirmek hem de bu finansal sistemlere danışman ve uzman yetiştirmeyi görev bilmektedir. Yukarıda ifade edildiği gibi ülkemizde değişik nedenlerle yeterli desteği bulamayan finans kurumları kendi kendilerine yeterliliğe ulaşamadılar. Bu konuda ülkemizde yeterli entelektüel birikime sahip insanların sayısı bir elin parmaklarını geçememektedir. Bu kurumlar, acil ihtiyaç karşılama refleksi ile bu konudaki insan kaynaklarını Körfez ülkelerinden edindikleri danışmanlar üzerinden sorunlarını çözmektedirler. Dolayısıyla İslami finansın gelişmesi ve uluslararası finansal sistemdeki payının artması ancak disiplinlerarası bir çatı altında bilimsel çalışmalar yapılması ve alana ilişkin insan kaynağının geliştirilmesi ile mümkündür.

Türkiye'de 2012 sonrasında bazı üniversitelerin bünyesinde de İslam ekonomisi ve finansına yönelik araştırma merkezleri açılmıştır. Fakat diğer ülkelerle aramızdaki açığın kapatılması için özel bir eğitim stratejisine ihtiyaç vardır. Katılım bankacılığı gelecekte sağlam adımlar atabilmesi için kalifiye insan kaynağına ihtiyaç duyulduğu aşikârdır. İslami finans sektörü bu dönemde stratejik bir konumda görüldüğü için eğitim alanında da çeşitli değişikliklere rastlanmaktadır.

Yükseköğretim kurumlarını göz önüne aldığımızda 2014 öncesinde İslami finans alanında herhangi bir ders bulunmuyorken 2016 sonu itibarıyla alanla ilgili birçok üniversitede seçmeli dersler verilmekte ve lisans, yüksek lisans ve doktora düzeylerinde eğitim veren bölümler bulunmaktadır. Türkiye'nin 2023 hedefleri arasında bulunan nitelikli insan kaynağını artırmaya yönelik olarak Yükseköğretim Kurulu (YÖK) 100/2000 projesini hayata geçirmiştir.

Bu kapsamda 100 öncelikli alanda 2.000 kişiye doktora bursu sağlanacaktır. "Katılım bankacılığı" da 100 öncelikli alan arasında bulunmaktadır, bu çerçevede üç farklı üniversite doktora öğrencisi almaya başlamıştır.

Son yıllarda üniversitelerde İslam ekonomisi ve finansı ile ilgili verilen dersler, açılan lisans ve lisansüstü düzeyindeki programlar, ülkemizde düzenlenen ulusal ve uluslararası konferanslar bu eksikliği kapatmaya katkı sağlamaktadır. Fakat İslami finans eğitimi

alanında da potansiyel rakiplerimize göre oldukça geride olduğumuz açıkça söylenebilir. Örneğin İngiltere'de Durham ve Oxford gibi üniversitelerde neredeyse yirmi yıldan fazladır İslami finans programları bulunmaktadır. Bu üniversitelerde başta Malezya, Endonezya ve Körfez ülkeleri olmak üzere birçok ülkeden öğrenciler hükümetlerin sağladıkları burslar ile eğitim almaktadır. Aynı zamanda Malezya gibi İslami finansta önde gelen ülkelerde kamu destekli İslami finans programları ve araştırma merkezleri bulunmaktadır.

"Türkiye'de 2012 sonrasında bazı üniversitelerin bünyesinde İslam ekonomisi ve finansına yönelik araştırma merkezleri açılmıştır. Bunlar dikkate değer adımlar olmakla birlikte çok yetersizdir. Uluslararası alanda varlığını hissettiren ve özgün modeller ve çözümler üreten girişimlere ihtiyaç bulunmaktadır."

"Klasik fıkıh perspektifinden bakanlar herhangi bir alternatif üretmeden yapılan finansal işlemlere dini içerikli "haram" ifadeleri ile karşılık verirken, çağdaş iktisat bilimine vakıf olanlar "ihtiyaç" ve "zorunluluk" ile "maslahat" argümanına dayanarak nerdeyse tüm işlemlere "caiz" fetvası verebilmektedirler. Bu durum ciddi çelişkilere yol açabilmektedir."

Merkezin Faaliyet Alanları

Merkezin Faaliyet Alanları

Yapılandırılması düşünülen araştırma merkezinin aşağıdaki alanlarda hizmet vermesi beklenmektedir:

İslam Ekonomisi ve Katılım Bankacılığı Konusunda Bilimsel Araştırmalar Yapmak

Bu çerçevede iki tür süreli yayın tasarlanmaktadır. Aylık Haber Bülteni adı altında, sektöre ilişkin gelişmeler ve sektördeki öncü isimlerle yapılan söyleşiler yer alacaktır. Ayrıca finansal sektör ve katılım bankacılığına ilişkin gelişme istatistikleri yayınlanacaktır. Diğer önemli bir yayın yılda en az 4 sayı olmak üzere çıkarılacak uluslararası hakemli bir dergidir.

Bu derginin akademik yetkinlik düzeyi yüksek olacak ve konuya ilişkin gündem belirleyecek nitelikte olacaktır. Bu çalışmaları destekleyecek diğer bir faaliyet alanı, ulusal ve uluslararası düzeyde benzer kurumlarla ilişki kurmak, konferanslar, seminerler ve çalıştaylar düzenlemek olacaktır. Bu faaliyetlerle yüksek kalitede bir tartışma ve gelişme platformu oluşturulacaktır. Ayrıca yapılacak bu toplantılarda aynı alanda çalışan bilim insanları ve teknokratların biraraya gelmesi sağlanacak ve alana ilişkin istihdam piyasası oluşturulmuş olacaktır.

İslami Finans ve Katılım Bankacılığı Konusunda Eğitim Vermek

Bu eğitimlerin bir amacı alana ilişkin akademisyen yetiştirmek, diğeri ise büyüyen katılım bankacılığı ve ilişkili kurumlara eleman yetiştirmek olacaktır. Bu eğitimin bir boyutu lisans, yüksek lisans ve doktora programları olacaktır. Diğer bir boyutu ise sürekli eğitim çerçevesinde sertifika programları olacaktır. Ayrıca sözkonusu kurumların talebi veya merkezin oluşturduğu eğitim paketleri ile bu kurumlarda çalışanların kariyer gelişimlerini desteklemek ve kendilerini yenilemelerine yardımcı olmak üzere eğitimler verilebilecektir.

Kamu Sektöründe ve Özel Sektördeki İlgili Kurum ve Kuruluşlara Danışmanlık Hizmeti Vermek

İslami finans piyasaları hızla büyüyen bir sektör haline gelmiştir. Ancak önümüzdeki yıllarda konvansiyonel finansal sektörle rekabet konusunda daha fazla konu gündeme gelecektir. Hızla büyüyen ekonomilerde değişik finansal araçlarla yatırım imkanı sunulmaktadır.

Sadece mevduat toplama ve kredi verme biçiminde mevcut büyüme trendinin desteklenmesi mümkün görünmemektedir. Başta leasing işlemleri olmak üzere hızla büyüyen piyasalarda rekabet edebilmek için İslami ilkelere uygun ürün geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca bu ürünlerin rekabet gücü ve sürdürülebilirliği konusunda ciddi akademik desteğe ihtiyaç duyulacaktır. Merkezin bu anlamda ciddi katkısı beklenmektedir.

Diğer önemli bir konu sektör içinde bulunan araştırmacı-uzman eksikliğidir. Birçok finans kuruluşu bünyesinde araştırmacı-uzman bulundurur ve bu uzmanlar medya kuruluşları aracılığı ile kamuoyunu ekonomik ve finansal gelişmeler konusunda bilgilendirirler. Modern toplumlarda ekonomi ve finans haberleri bireylerin dikkatini çekmekte ve en az politik gelişmeler kadar ekonomik gelişmeler de merak edilmektedir. Katılım bankaları ve benzer kurumların da farkındalık yaratmak ve gelişmelerin takibini yapmak üzere bünyelerinde uzman bulundurmaları sektörün gelişmesi açısından önemlidir. Kurulacak merkezin bu ihtiyacı karşılayacak uzman yetiştirmesi de temel faaliyet alanı içerisinde olacaktır.

Faizsiz Finans Standartları Kurulu Oluşturmak

Öncelikli olarak İslami Finansal Hizmetler Kurulu (IFSB) ve İslami Finans Kuruluşları İçin Muhasebe ve Denetim Organizasyonu (AAOIFI) gibi uluslararası kurumlarca yayımlanan standartlar ve faizsiz finans faaliyetlerinin çerçevesini belirleyen ana kurallar belirleyerek faizsiz finans kuruluşları tarafından yapılan işlemler arasındaki farklılıkları asgari düzeye indirmeye yönelik bir mekanizma geliştirmek. Faizsiz finans faaliyetleri ülkemizde uzun süredir yürütülmekle birlikte, gerek sunulan hizmetlerin faizsiz finans ilkelerine uygunluğunu denetleyecek/onaylayacak mekanizmaların oluşturulmamış olması, gerekse de bu süreçte dikkate alınacak ve muhtelif uygulamalar arasında yeknesaklık sağlayacak temel ilke ve kuralların belirlenmemiş olması, yurt içi ve yurt dışı paydaşlar nezdinde sektöre yönelik olumsuz bir algı oluşturmaktadır. Bu durum faizsiz finans gelişim endekslerinde ülkemiz hak ettiği değeri görememesine sebep olmaktadır.

Merkezi Danışma Kurulu Kurmak

İslami finans alanında faaliyet gösteren kurumlar (İFK), sunacakları ürünlerde dini açıdan meşruiyet sorununu aşmak için danışma kurulunun fetvalarına ihtiyaç duymaktadırlar. Ülkemizde faaliyet gösteren katılım bankalarının her birinin kendine özgü bir danışma kurulu bulunmaktadır. Bazı katılım bankalarında sunulan ürünlerin diğer katılım bankaları tarafından uygun görülmemesi gibi durumlar oluşabilmekte ve bu durum toplumda kafa karışıklığına neden olmaktadır. Bu nedenle merkezi bir danışma kurulunun olması ve sektöre standardizasyon sağlaması çok büyük önem arz etmektedir.

İslami finans alanında öncü bir ülke olan Malezya'nın yanı sıra BAE, Bahreyn, Endonezya, Bangladeş ve Pakistan'da da İFK'lerin kendi danışma kurullarının haricinde merkezi bir danışma kurulu bulunmaktadır. Merkezi danışma kurulunun bulunması ile İFK'lerin işlemleri hakkında oluşabilecek şüphelerin önlenmesi ve bu kuruluşların faaliyetlerinin İslami uygunluk açısından denetimi sağlanmış olmaktadır.

Küresel İslami finans sektörünün ilk on ülkesi arasında yer alan Suudi Arabistan, İran, Katar, Kuveyt ve Türkiye'nin de aralarında bulunduğu ülkelerde ise merkezi danışma kurulu bulunmamaktadır. Merkezi danışma kurulu ile ilgili çalışmaları olan Faizsiz Finans Koordinasyon Kurulu'nun bu yöndeki çalışmalarının hızlı şekilde sonuçlandırılması ile sektörün gidişatını olumlu yönde etkileyecek önemli bir adım atılmış olacaktır. Bu konunun önemine binaen İslami Finansal Kuruluşlar Muhasebe ve Denetim Organizasyonu'nun (Accounting and Auditing Organization for Islamic Financial Institutions–AAOIFI) da yeni bir standart düzenlediği bilinmektedir. Merkezi danışma kurulunun oluşturacağı standartlar ile halk nezdindeki kafa karışıklığı giderilmiş olacak ve bu kurumlara olan güven artacaktır.

İslami Endeks Merkezi Kurmak

Ülkemizde İslami Finans Ürünlerinin değerlendirilebileceği bir kredi derecelendirme sistemine ihtiyaç duyulmaktadır. 2011 yılında hisseleri Borsa İstanbul'da işlem gören ve katılım bankacılığı prensiplerine tabi şirketler için "Katılım Endeksi" oluşturulmuş bununla yatırımcılar için alternatif bir imkan sunulmuştur.

İslami endeksler olarak nitelendirilen; Dow Jones Islamic Market Index, FTSE Shariah Global Equity Index vb. uygulamalardan esinlenerek hazırlanan bu endeks sınırlı bir işleve sahiptir. Bu tür çalışmalar ve çabalar yaygınlaştırılmalıdır. Örneğin "sukuk" ve "tekafül" için de böyle bir endeks düşünülebilir. Zira Standard&Poor's sukuk ihraçlarını İslami esaslara uygunluk açısından bir değerlendirmeye tabi tutmamaktadır. Sadece sukuk ihraççısının kredibilitesi üzerinden analizlere odaklanmaktadır.

“ Hızla büyüyen ekonomilerde değişik finansal araçlarla yatırım imkanı sunulmaktadır. Sadece mevduat toplama ve kredi verme biçiminde mevcut büyüme trendinin desteklenmesi mümkün görünmemektedir. Başta leasing işlemleri olmak üzere hızla büyüyen piyasalarda rekabet edebilmek için İslami ilkelere uygun ürün geliştirilmesi gerekmektedir. ”

Akademik Çalışma Alanları

Akademik Çalışma Alanları

Merkezin yaplanması araştırma alanları açısından kürsülere dağılacaktır. Modern ekonomik faaliyetlerin genişleyen ölçeği ve Müslüman toplumların çeşitlenen ihtiyaçları dolayısıyla uzmanlık alanlarının oluşturulması Merkez'in verimliliğini ve etki alanını arttıracaktır. Bu doğrultuda çalışma alanları aşağıdaki şekilde düşünülmektedir:

- İslam Ekonomisi Araştırmaları
- İslami Finans ve Katılım Bankacılığı
- Servet Yönetimi ve İslami Sermaye Piyasaları
- Makroekonomi Politikaları: İslam Maliye ve Para Teorisi
- Hukuk ve İktisat
- İnsani Gelişme ve Sosyal Devlet Uygulamaları
- Finansal risk yönetimi
- İslami finansal ürünlerin geliştirilmesi

İslami finans denildiğinde akla ilk olarak İslami bankalar gelmekle birlikte banka dışı finansal kuruluşların önemi son yıllarda artmıştır. Birçok ülkede banka dışı İslami finansal kuruluşlar tarafından topluma finansal hizmetler sunulmaktadır. Bu kuruluşlardan bazıları şunlardır:

1. İslami mikrofinans kuruluşları
2. İslami kooperatifler
3. Rehin (pawnbroking) kuruluşları
4. Para vakıfları
5. Zekât fonları
6. Hibrit kuruluş modelleri (vakıf-zekat birleşimi gibi)
7. Karz-ı hasen bankaları
8. İslami yatırım fonları
9. Yerel ve köy bankaları (rural and village banks)
10. Mikrotekafül şirketleri

Bu kuruluşların büyük bir kısmı düşük gelir grubundaki insanlara yönelik finansman sağlamakta, yoksulluğu azaltmayı amaçlamaktadır. Kurulacak merkezin temel işlevi İslami finans ve katılım bankacılığı alanında araştırma ve eğitim hizmeti vermek olmakla birlikte, bununla bağlantılı ve önemli bir konu, finansa erişim konusunda sorun yaşayan kesimlere ilişkindir. Bu konuda yapılacak çalışmalar sadece bir sosyal sorumluluk değil, aynı zamanda bu kesimin içerilmesi anlamında ciddi ekonomik sonuçlar yaratacak nitelikte olacaktır.

“Kurulacak merkezin temel işlevi İslami finans ve katılım bankacılığı alanında araştırma ve eğitim-öğretim hizmeti vermek olmakla birlikte, bununla bağlantılı ve önemli bir konu da, finansa erişim konusunda sorun yaşayan kesimlerin sisteme dahil edilmesine destek sağlaması olacaktır.”

Sonuç

Küresel bir ihtiyaç haline gelen finansal sektör ile reel sektör ilişkisinin sağlıklı kurulması dünya ekonomik sistemi için ciddi bir ihtiyaç haline gelirken, İslami finans sektörü bu ihtiyaca cevap verecek dikkate değer bir potansiyel taşımaktadır. Bu yüzden sadece Müslüman ülkelerde değil, başta İngiltere olmak üzere birçok batı ülkesinde de piyasalar oluşturulmakta ve konuya ilişkin araştırma merkezleri ve akademik programlar açılmaktadır. Ülkemizde de son yıllarda benzer girişimler artmaktadır.

İslami finansın iktisat, işletme ve hukuk yanında dini bilimler konusunda da yetkinlik gerektirmesi, disiplinlerarası çalışmayı zorunlu kılmaktadır. Bu yüzden Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi bünyesinde kurulacak Uluslararası İslami Finans Araştırmaları Merkezi bu ihtiyaca cevap verecek şekilde tasarlanmaktadır. Söz konusu alanları içeren ve sosyal bilimler alanında tematik olarak araştırma ağırlıklı faaliyet gösteren üniversitemizin akademik birimleri ve akademisyen kadrosu ihtiyaç duyulan disiplinlerarası çalışmaları yürütmek üzere hazırlıklara başlamış durumdadır.

İslami finans ve katılım bankacılığı ülkemizde yüksek bir potansiyele sahip olmakla birlikte henüz gelişme aşamasındadır. Bu açıdan, bir devlet üniversitesi olan ASBÜ olarak, yeterli desteğin sağlanması durumunda, nitelikli yüksek lisans ve doktora programları yürüterek, sektördeki sosyal, yönetsel, iktisadi, fihri vb. sorunlara odaklanarak özgün çözümler üretecek araştırmalar yaparak ve işgücü yetiştirmeye yönelik eğitim programları düzenleyerek sektörün gelişimine ve büyümesine katkı sağlama sorumluluğunu üstlenmeye hazır olduğumuzu bildiririz.

Küresel bir ihtiyaç haline gelen finansal sektör ile reel sektör ilişkisinin sağlıklı kurulması dünya ekonomik sistemi için ciddi bir ihtiyaç haline gelirken İslami finans sektörü bu ihtiyaca cevap verecek dikkate değer bir potansiyel taşımaktadır.

Bu yüzden sadece Müslüman ülkelerde değil, başta İngiltere olmak üzere birçok batı ülkesinde de piyasalar oluşturulmakta ve konuya ilişkin araştırma merkezleri ve akademik programlar açılmaktadır.

Ek: Uluslararası Örnekler

The Islamic Research and Training Institute (IRTI) (Suudi Arabistan)

İslam araştırmaları ve eğitim enstitüsü olarak İslam Kalkınma Bankası bünyesinde Cidde/Suudi Arabistan'da kurulan bir birimdir. Bu birimin temel amacı İslam Ekonomisi, Bankacılığı ve Finansı konusunda araştırma ve eğitim faaliyetleri yürütmektir. Araştırma alanları beş grupta kurgulanmıştır:

- Finansal istikrar ve risk yönetimi
- İslami finansal ürünlerin geliştirilmesi
- İslami finansal kurumlar ve finansal sektörün geliştirilmesi
- İslam İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı kapsamında iktisadi kalkınma
- İslamın amacı doğrultusunda insani gelişme

Bazı araştırmalar aşağıda verilmektedir:

"İslami Mikrofinans: Finansal içermenin ötesine geçmek" (Dr. Abdelrahman Elzahi)

"Özgür ekonomi: İslam Ekonomi sistemi gelecekte küresel ekonomiyi nasıl şekillendirebilir" (Prof Abdul Ghafar Ismail)

"İslami finansal faaliyetlerin ahlakla ilişkisi" (Prof Abdul Ghafar Ismail)

"Gelir oranı ve risk bölüşüm yapısının analizi" (Dr. Seif Tageldin and Dr. Hylmun Izhar)

"İslami sermaye piyasasında risk yönetimi" (Dr. Hylmun Izhar and Prof Habib Ahmed)

"İslam bankasının katma değerinin hesaplanması" (Prof Abdul Ghafar Ismail)

Enstitü İslam ekonomisi, bankacılığı ve finansı konusunda araştırmaları teşvik

etmek için araştırma fonu oluşturmuştur. Belirli koşullar altında verilen araştırma yardımlarının temel amaçları aşağıdaki şekilde belirtilmektedir:

- İslam ekonomisi, bankacılığı ve finansı konusundaki araştırmaları desteklemek
- İslam ekonomisi, bankacılığı ve finansı konusunda çalışan kalifiye araştırmacı sayısını arttırmak
- İslami literatürü özgün ve kaliteli araştırmalarla zenginleştirmek
- İslam ekonomisi, bankacılığı ve finansı alanında yeni düşünceler geliştirerek bu alanlarda sinerji yaratmak
- Potansiyeli yüksek olan araştırmacıları kariyerlerinin değişik aşamalarında destekleyerek ilerlemelerini sağlamak
- İslami finansal kuruluşların, değişik ampirik araştırmaların bulgularından yararlanmalarını sağlamak.

Estitünün yürüttüğü programlardan birisi misafir akademisyenlere verilen destektir. Bu programın amacı İslam Kalkınma Bankası ve Merkez'in amaçlarına ulaşabilmesi için akademik faaliyetlerin geliştirilmesidir. Buradaki temel hedef, dışardan gelen misafir akademisyenlerle yaratıcı araştırmaların teşvik edilmesidir.

Ayrıca öğrencilere yönelik olarak uygulanan "internship" programıyla İslam ekonomisi, bankacılığı ve finansı alanında öğrencilerin teşvik edilmesi ve geleceğe yönelik araştırmacı yetiştirilmesi amaçlanmaktadır.

Enstitü, yukarıda özetle verilen amaçlarla ödül programları, konferanslar, çalıştaylar, süreli yayınlar ve yuvarlak masa toplantıları düzenlemektedir.

Enstitünün aşağıda adı zikredilen yayınları araştırma kapsamını büyük ölçüde yansıtmaktadır:

Şirket yönetimi ile ilgili bir model ve islami ortaklıklarda faizin caydırıcılığı (faizin Developing a Model for Corporate Governance and Conflict of Interest Deterrence in Shari'ah-based Cooperatives, Zurina Shafii, Mohamed Obaidullah, Rose Ruziana Samad, Rochania Ayu Yunanda).

Kuzey Afrika Ülkelerinde Bölge içi Ticaretin Zorlukları (Challenges Facing Intra-Regional Trade among North African Countries, Abdelrahman Elzahi Saaid Ali).

İslami Bankacılıktaki Büyümenin Belirleyicileri: Nicel bir Analiz (Determinants of Islamic Banking Growth: An Empirical Analysis, Tamsir Cham).

Rekabet, Bankacılık İstikrarı ve Büyüme: İİT Ülkelerindeki İkili Bankacılık Yapısından Bulgular (Competition, Banking Stability and Growth: Evidence from the dual banking system in OIC countries, Wajahat Azmi, Turkhan Ali Abdul Manap).

İslami Finansın Harmanlanması ve Küresel Amaç için yatırımın Etkileri (for Impact: Blending Islamic Finance and Impact Investing for the Global Goals, Islamic Research and Training Institute - IRTI).

Seküler bir Devlette İslami Mikrofinans Deneyimi: Benin Örneği (Islamic Microfinance Experience in a Secular State: Case of Benin, Ousmane Seck).

Seçili Ülkelerde Zekat Hukukunun Yararlarının Araştırılması (An Investigation into Goodness of Zakat Laws in Selected Countries, Mohammed Obaidullah).

İslam Kalkınma Bankasına üye Ülkelerde Rekabet ve Ekonomik Entegrasyon (Competitiveness and Economic Integration in IDB Member Countries, Khalifa Mohammed Ali).

Makroistikrar Politikası ve DUAL Bankacılık Sistemindeki Araçlar: İslami Finans Literatüründen Çıkarımlar (Macroprudential Policy and Tools in Dual Banking System:

Insights from Islamic Finance Literature, Muhamed Zulkhibri, Muhammad Rizky Prima Sakti).

İklim Değişikliğini Yönetmek: İslami Finansın Rolü (Managing Climate Change: The Role of Islamic Finance, Mohammed Obaidullah).

İslami Hayırseverliğin Davranışsal Boyutları: Zekat Örneği (Behavioral Dimensions of Islamic Philanthropy: The Case of Zakat, Mohammed Obaidullah, Turkhan Ali Abdul Manap).

Süreli Yayın: IRTI Knowledge Review, Islamic Research and Training Institute - IRTI.

İslami Finans Uygulamalarının Yönetimi ve Düzenlenmesinde Stratejik Önceliklerin Değişimindeki Etkenleri (The Catalysts for Change Strategic Priorities in Governance and Regulation in Islamic Finance Practice, IRTI and Deloitte).

Şirket Borç Senetleri: Sürdürülebilir Altyapı Finansmanı için bir Ekosistemin Oluşturulması (Corporate Sukuk: Building the Ecosystem to Finance Sustainable Infrastructure, Deloitte Islamic Finance Insights Series: Leading by Engaging, IRTI and Deloitte).

İslami Bankacılık Kurumlarında Risk Yönetimi Uygulamaları (Risk Management Practices in Islamic Banking Institutions: A Comparative Study between Nigeria and Malaysia, Aliyu Dahiru Muhammad).

Altyapının Borç Senetleri ile Finansmanının Zorlukları (Challenges in Infrastructure Financing Through Sukuk Issuance, Rami Abdelkafi, Houssein Eddine Bedoui).

İslami Finansın Küresel Raporu-İslami Finans: Refahın Bölüşümünde bir Katalizör (Global Report on Islamic Finance 2016- Islamic Finance: A Catalyst for Shared Prosperity?, Islamic Research and Training Institute - IRTI).

Kuzey-Doğu Kenya İlinde Mikrofinans Yoluyla Yoksulluğun Giderilmesi (Poverty Alleviation through Microfinance in North-East Kenya Province, Abdelrahman Elzahi Saaid ALI).

Geleneksel Mikrofinansın Ötesinde: Bankasız Kenyalıların Finansal İçerimi (Beyond Traditional Microfinance: Financial Inclusion for Unbanked Kenyans, Abdelrahman Elzahi Saaid Ali).

Finansal İstikrarda İslami Bankalar Farklı mı? (Are Islamic Banks Any Different in Financial Stability? An Empirical Investigation, Dawood Ashraf, Mohamed Ramady, Khalid Albinali).

International Center for Education in Islamic Finance (INCEIF)

Malezya

Uluslararası İslami Finans Eğitim Merkezi (INCEIF) 2005 yılında Bank Negara Malaysia (Malezya Merkez Bankası) bünyesinde kuruldu. Temel amacı İslami Finans alanında kalifiye eleman yetiştirmek ve islami finans konusunda akademik araştırmalar yapmaktır. İslami Finans Uygulamaları Yüksek Lisans, İslami Finans Yüksek Lisans ve Doktora programları yürütmektedir. Yapılan bazı akademik çalışma örnekleri şunlardır:

Güven Hisse Senedi Piyasasının Gelişmesine Katkı Yapar mı? (Does Trust Contribute to Stock Market Development? (With Adam Ng, and Mansor H. Ibrahim). In Economic Modelling, Vol.52, Part.A, (January 2016), Pages 239-250.)

İslami Finans için sosyal sermayenin inşası (On Building Social Capital for Islamic Finance. (With Adam Ng, Mansor, Hj. Ibrahim). In International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management, Vol.8, Issue.1, (2015), Pages 2-19.)

Ekonomik Suçlara Karşı Ortak Hareketin Ahlaki Temelleri (The Moral Foundation of Collective Action Against Economic Crimes. (With Vicary, D. Askari, H.). In PSL Quarterly Review, Vol.68, Issue.272, (2015), Pages 9-39.)

İslami Finans için düzenleme çerçevesi: Malezya İnisiyatifi (Regulatory Framework for Islamic Finance: Malaysia's Initiative. In Zulkhibri, Ghafar,Sutan Emir (Ed.). InMacroprudential Regulation and Policy for the Islamic Financial industry, (2016). Pages.177-192. Springer.)

Ekonomi Bilimine Müslümanların Katkısı (Muslim Contribution to Economics. In Murat Cizakca (Ed.),and Challenges. In Western Capitalism. (2014). Edward Elgar Publication.)

Döviz Ticaret Fonlarının performansı ve ticari özellikleri: Gelişmiş Piyasalar ve yükselen piyasalar (Performance and Trading Characteristics of Exchange Traded Funds: Developed Vs Emerging Markets. In Capital

Markets Review, Vol.23, Issue 1&2, (2016). Pages 46-64.)

Konvansiyonel ve İslami Finansal Piyasalarının buluşmasının test edilmesi (Testing the Conventional and Islamic Financial Market Contagion: Evidence from Wavelet Analysis. (with Buerhan Saiti & Mansur Masih). In Emerging Markets Finance and Trade, Vol. 52, (2016), Pages 1832-1849.)

Malezya İslami Sermaye Piyasasının Büyümesi ve Gelişmesi (Growth and Development of the Malaysian Islamic Capital Market.In Islamic Finance in Malaysia Growth & DevelopmentPages 207-241, (2016). Pearson Malaysia Sdn. Bhd.)

İslami Sermaye Piyasaları: Meseleler, Zorluklar ve Gelecek Beklentileri (Islamic Capital Markets: in Issues, Challenges and Future Directions. In Islamic Capital Markets Principles and Practices (2016), ISRA.)

Karma bir bankacılık sisteminde risk alma davranışı ve sermaye yeterliliği (Risk Taking Behavior and Capital Adequacy in a Mixed Banking System: New Evidence from Malaysia Using Dynamic OLS and Two-Step Dynamic System GMM Estimators. In Emerging Markets Finance and Trade, (2016).)

Şeriate uygunluk riskinin ölçülmesi (Measuring Shariah-Compliance Risk (SCR): Claw-back Effect of Al-Bai-Bithaman Ajil in Default. In Journal of Business and Accounting, UK 2015.)

Uluslararası menkul piyasa getirilerinin birbiri ile bağlantısı (Linkages and co-movement between international stock market returns: Case of Dow Jones Islamic Dubai Financial Market Index (with Abdelkader O. el Alaoui, Ginanjar Dewandaru and Mansur Masih) In Journal of International Financial Markets, Institutions and Money, Vol.36, (2015), Pages 53-70.)

Malezyada İslami Bankacılık (Islamic Banking in Malaysia: Unchartered Waters. (Abdul Kareem). In Asian Economic Policy Review, Vol.6 , No. 2, (2011), Pages 301-319.)

Şeriat Parametrelerini yeniden düşünmek (Shariah Parameters Reconsidered. In International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management,Vol.3, No. 2, (2010), Pages 132-146.)

Araştırma alanları aşağıdaki şekilde ayrılmıştır:

Makroekonomi ve İslami Para Teroisi
Mikrofinans, Vakıf kurumu, finansal içerme
ve sosyal iktisadi kalkınma
İslami finansal kurumlarda risk yönetimi
Uygulamalı Nicel Araştırmalar
İslami Finans Sektöründe Şeriatın
uygulanması
İslami Servet Yönetimi (İslami Sermaye
piyasası)

International Institute of Islamic Economics

(Pakistan)

Uluslararası İslam Ekonomisi Enstitüsü
1983 yılında Pakistan'da kurulmuştur. İslami
ilkelere göre ekonominin nasıl organize
edileceğine yönelik araştırmalar yapmak ve
Müslüman dünyaya yol gösterme amacıyla
kurulmuştur. Akdemik araştırmalarda islam
ekonomi paradigmasında yola çıkılarak
ana akım iktisadi yaklaşımlarla şeriat ilkeleri
arasındaki bağlantıları araştırmak öne
çıkılmaktadır. Temel amaç olarak Müslüman
toplumların ekonomik ve finansal sistemlerinin
islamizasyonu olarak konulmuştur. School of
economics ile entegre olarak Lisans, yüksek
lisans ve doktora eğitimleri vermektedir.

Enstitünün işlevleri aşağıdaki şekilde
belirtilmektedir:

Lisans, yüksek lisans ve doktora düzeyinde
modern ekonomi, islam ekonomisi, islami
bankacılık ve finans ve diğer disiplinlerde
eğitim vermek

Alana ilişkin ileri düzeyde araştırmalar
yapmak, eğitimler vermek, özel kuruluşlar ve
kamu kurumlarına danışmanlık hizmeti vermek

İlgili alanlarda batı ülkeleri ve özellikle
Müslüman ülkelerdeki kurumlarla ilişki kurmak,
burs programları, konferanslar, seminerler,
çalıştaylar düzenlemek.

Dergiler

İslamic Studies
Islamabad Law Review
Journal of Social Sciences Review

Yayınlar

Riba aur Bank ka Sood, Urdu - translated
from Arabic book " Fawa-e-dal Banook hiyya
al-Riba al-Muharram" by Dr. Yousuf Al- Qardavi,
Institute of policy Studies Islamabad Pakistan,
1995.

Bank ka Sood, Urdu - translated from Arabic
book written by Dr. Muhammad Ali al-Qari,
Institute of Policy Studies Islamabad Pakistan,
1996.

Economic System of Islam, a course guide
prepared for M. Sc.(Economics) program
of AIOU, Published in 1998. RESEARCH
PUBLISHED OR ACCEPTED:

Islamic Insurance: A survey of Ideas, Al-Adwa
, Research Journal of University of the Punjab,
Vol. VIII, No. 11, Dec. 1998.

Insurance and Takaful: Some Clarifications,
Journal of Islamic Banking and Finance, Vol. 16,
No. 4, Oct. - Dec. 1999.

Islamization of Insurance in Pakistan, Al-
Howliyyah, Research Journal of IIUI.

IIIE's Blue Print of Islamic Financial system,
Published by IIIE, IIUI in November 1999,
(Member Draft Committee).

Insurance from Islamic Perspective: A
Survey of unresolved issues, Paper presented in
international seminar "Business and Economic
Challenges" organized by IPS in November
1996. Accepted for publication in the
proceedings of the seminar.

Takaful : Objectives and Methodology, Paper
submitted in an International Competition on
Islamic Economics, arranged by the Islamic
Foundation U.K., which has been selected
for first prize, and will be published by the
organizers.

Insurance and opinions of Collective Fiqhi
Bodies (Urdu), Paper presented in National
Seminar "Role of Collective Fiqhi Bodies in
Solving Present Days Problems", Organized by
IRI, International Islamic University Islamabad
in March 2005.

Analyzing Performance of Banks in Pakistan:
Conventional versus Islamic Banks, Journal of
Islamic Business and Management, Volume 5,
Number 2, 2015.

Capital Inflows and Exchange Rate Volatility
in Pakistan, International Review of Applied
Economics Research, Volume 5, Number 1,
Pages 111-118, 2010.

Leverage, Size of Firm and Profitability:
The Case of Pakistan's Automobile Industry,
Pakistan Business Review, Volume 9, Number 1,
Pages 31-48, April 2007.

ASBÜ

www.asbu.edu.tr

Hükümet Meydanı No:2 Ulus/ANKARA

Tel: 0 312 596 44 44

